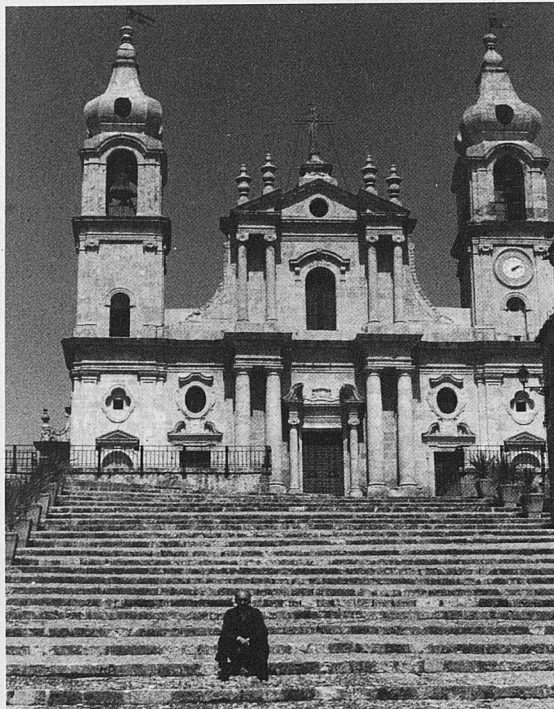

Notes impertinents (XVIII)

Blanc i negre, entre l'home i la imatge

Antoni Serra

He viscut dies d'inquietud i, si em permeten dir-ho, de ràbia interior. El món que m'envolta, que és la geografia insular des de que vaig néixer ja fa molts anys, ha viscut episodis —polítics i judicials— certament lamentables, els quals eren previsibles i no per això es posaren els mitjans necessaris per a frenar-los, que ens parlen de la destrucció de paisatges i de la massificació urbana i rural. No poques vegades, tenc la sensació que el nostre petit món està perdut, ja que, com diu el poeta menorquí Ponç Pons, "engreixam entre tots molts polítics corruptes". Malgrat tot, he pogut gaudir d'un alè d'aire fresc gràcies a dos llibres —la Literatura és vida i ens permet sobreviure— que ara, tot seguit, els comentaré des de la llibertat no sé sí "sota sospita".

I. Huguet

Si algunes —no sé si gaires— coses m'han fet feliç, en aquesta vida, almanco una d'elles ha estat poder llegir Damia Huguet. No tenc per costum mentir, encara que algunes mentides pietoses puguin ser tolerades, així que m'atrevesc a dir i a fer públic, sense cap tipus de recel, que una de les persones que més he admirat —i estimat com a "germà sicilià", per què no?— fou i és per sempre Damia Huguet, sí, el poeta, l'home compromès amb la terra i amb la cultura inequívoca que ens dignifica, el prosista que no té pèls a la llengua i l'apassionat crític de cinema. Era més jove que aquest vell sentimental i rebec, un deu anys a tot estirar, però des que li vaig llegir *Home de primera mà* (1972), i posteriorment *Ofici de sords* i *Traus ba-*

datos i *Els calls del manobre*, entre d'altres obres, em vaig adonar de l'excel·lent dimensió estètica i conceptual del poeta de Campos. El 1977 o sigui, vint-i-nou anys enrere, vaig iniciar la meua segona novel·la presumptament de ruptura amb una cita del poeta: "Hi ha fang al carrer / perquè han plogut gardènies", una forma de reconeixement personal vers la inquietud, la dignitat i el trencament poètic que ens ofería el jove poeta. I molt temps després, poc abans de la seva mort (malgrat no hagi mort mai, no és més que un simple o ximple tràmit burocràtic —tal volta *burrocràtic*— per a consolar les ànimes —a pesar que no existeixen— càndides de la societat de consum), vaig descobrir la rigorosa lucidesa d'Huguet que es manifesta especialment a *Les fites netes*. El llibre, recull d'articles, inclou una sèrie de capítols dedicats al setè art que són una meravella, "Cinema blau", "Els anys més verds de la infància", "La lenta agonia del cinema" i "Tornen les sessions de cinema", però el capítol més sublim, el que evidencia en major grau la capacitat creadora i exquisidament imaginativa, és sens dubte "Record antic de Càffaro a Venècia", per el qual jo tenc una especial i inamovible devoció.

Ara, la col·lecció "Temps Moderns" que dirigeix monsenyor Vidal —amb l'assessorament lingüístic i traducció del Vescomte de Robines i de Miquel Pasqual— ha tret en lletra impresa, negre sobre blanc, imatges que són paraules, olor i tacte del paper que complementen els conceptes, la passió cinematogràfica d'Huguet. Es titula *Paraules sense parany*, llibre en el qual s'inclouen cròniques d'esdeveniments cinematogràfics —festivals de Sant Sebastià, Valladolid, Venècia, Cannes, Barcelona—, comentaris crítics sobre pel·lícules, directors, actors i actrius, articles publicats a *Diario de Mallorca*, la revistes *Lluc*, la desapareguda *Latitud 39* i *Temps Moderns*, amb un epíleg final (el *the end* a què obliga tota obra humana sobre pantalla) de Damia Pons i Pons i que afirma, amb indubtable encert, que "el cinema que fou intensament viscut i apassionadament valorat per Damia Huguet al llarg dels seus trenta darrers anys de vida va ser l'uropeu". I a mi em consta, la gran passió huguetiana pel cinema europeu, perquè en no poques ocasions, mentre preniem un cafetó al bar Bosch, Damia i jo parlàvem i maquinàvem —amb coincidències i algunes dissidències— sobretot d'autors com Visconti, Truffaut, Fellini, Godard i Rossellini, entre d'altres. Record, precisament, unes magnífiques necrològiques que va escriure i publicar amb motiu de la mort de Pasolini i Visconti, a més d'una extrema lloança que va fer de la interpretació de Burt Lancaster —"no sembla nord-americà, sinó europeu", va exclamar— a *Il gattopardo* i, posteriorment, a *Confidències*.

Hi ha un altre capítol, del llibre, que té a veure amb la nostra literatura: "*Bearn: una altra oportunitat tudada*", referit al film de Jaime Chávarri. Hu-

guet es mostra durament crític, encertadament crític (afirmaria jo amb rotunditat), però atribueix sobretot la pobresa i mediocritat de la pel·lícula al fet que "els errors més considerables del film són imputables a un guió deficient, pèssimament estructurat" i aprofita, de passada, per no deixar gaire ben parat Jaume Vidal Alcover —per altra part, poeta i novel·lista prou valuós— i el seu ("pèssim") guió de Laia que va dirigir ("amb tan poca fortuna") Vicent Lluch. I és precisament aquesta insubornabilitat crítica, que fins i tot aplica a aquelles persones que admira, el que més em meravella de Damià Huguet.

Un aspecte o curolla —sens dubte, herètica i heterodoxa curolla pels distribuïdors i productors cinematogràfics— del poeta és la capacitat repressora de la mai suficientment maleïda censura ("cinema adulterat") i també, és clar!, la discriminació que patiren els pobles a l'hora d'estrenar i projectar les obres filmiques respecte de la capital. En trobareu no poques referències a *Paraules sense paranys*, perquè era una de les obsessions —ineludibles— d'Huguet.

Paraules sense paranys em confirma, un cop més, que el cinema d'un passat que sembla no haver existit mai (és la maledicció del màrqueting i de la bombolla efervescent dels efectes —defectes— especials) donava sentit a les nostres vides, perquè tocava de ben prop les nostres fibres estètiques i ètiques, i a més comptava amb intel·lectuals —com Damià Huguet— que no reprimien el seu sentit crític per no alterar el principi de la dignitat, intel·lectuals que em costa de reconèixer avui dia, dins la postmodernitat *light* i d'encefalograma pla.

II. Vázquez / Aguiló

Primerament es va publicar la novel·la —no és cap meravella literària, bé és cert, però té interès històric i de denúncia: les vicissituds del contraban a l'Illa—, tot seguit se'n va fer una adaptació cinematogràfica que edità La Novela Semanal Cinematogràfica (Barcelona) o sigui, l'argument de la pel·lícula *El secreto de la Pedriza* que va produir Balear Film i va dirigir Francesc Aguiló. Ara la col·lecció "Temps Moderns" n'ha fet, i crec que amb encert, una nova edició comentada que inclou un DVD del film. Els textos inicials, escrits per Miquel S. Font i J. A. Mendiola, ens introdueixen no tan sols en aquells aspectes poc coneguts, com són les fonts literàries (la vida i l'obra d'Adolf Vázquez Humasqué), sinó també en la personalitat de Francesc Aguiló, el qual (segons Mendiola) "va ser el director de la pel·lícula més important que s'hagi rodat a Mallorca", *El secreto...*

Però jo voldria referir-me, si m'ho permeten, a la importància d'aquesta nova edició i, sobretot, a l'oportunitat —sí, ho repetiré: l'oportunitat— de l'edició en el temps actual que en ha tocat viure i patir. Fílmicament, independentment dels encerts i desencerts de la direcció i la interpretació (el mateix Aguiló, Rosa Barberán, Manuel Cortés, Ignasi Letos, Ketti Murci, Antoni Llompart...) i de l'argument, si observem detingudament les imatges vives en

blanc i negre dels llocs de rodatge, que per a mi són l'essència de l'obra cinematogràfica en qüestió, ens adonarem que encara que no siguin decorats, que no ho són, avui dia resulten il·localitzables, com si mai haguessin existit i fossin fruit de la imaginària fabulació d'un personatge idíl·lic. Així és com, ara, a començaments d'aquest nou segle i mil·lenni, *El secreto de la Pedriza* —llibre inclòs— ha esdevingut un document de denúncia de la realitat geogràfica del nostre present. Una Mallorca destruïda, una geografia feta malbé —fins a la impossibilitat de ser reconeguda— a còpia de capes ingents de formigó i ciment, uns paisatges costaners o d'interior envaïts per edificis arquitectònicament deplorables, no poden ser identificats a les imatges d'*El secreto...* ni en els comentaris escrits, que apareixen en subtítols, com "la isla maravillosa, mundialmente llamada "La Perla del Mediterráneo", sublimada por el pincel de Rusiñol y de Anglada, de Bernaregi y Citadini..." Aquest és, al meu entendre, el gran encert —l'oportunitat— de la nova edició. Vostès mateixos, lectors desapaixonats, extreguin del llibre el DVD, vegin el film (filmat fa poc més d'una setantena d'anys) i vegin els resultats. ¿Com és possible que s'hagi comès aquest bàrbar assassinat geogràfic impunement? La desolació, la impotència, a més de la humiliació, em deixen retut... em poden ben creure.

Així és com amb el temps, *El secreto de la Pedriza* s'ha convertit amb la nostra consciència d'habitants que ens han furat la personalitat, la identitat i l'origen cultural. *Ne vacilles, sed memento...* també el cinema pot fer que no vacil·lem davant el temor. ■